KIF SA JIBQGĦU JIFTAKRU F'CUSCHIERI?*

Ta' Ġ. AQUILINA

IL-GĦAQDA tal-Malti (Università), li hija għaqda mibdija wieħed u tletin sena ilu minn żewġ studenti tal-mediċina, u miżmuma ħajja għal dawn issnin kollha mill-istudenti ta' kull Fakoltà, kemm-il darba għamlet ittifkira ta' xi Maltin li ddistingwew ruħhom l-aktar fil-kitba u fil-letteratura Maltija. L-aħħar Malti kbir li fakkarna kien il-Poeta Nazzjonali, Dun Karm, li għalih iddedikajna n-numru speċjali ta' *Leħen il-Malti*. Illum iltqajna biex infakkru bniedem ieħor, il-Professur Anastasio Cuschieri, li l-ġenerazzjoni ta' gradwati l-aktar anzjani jiftakruh l-iżjed bħala professur mill-aħjar tal-filosofija, u għadd akbar ta' żgħażagħ, gradwati u m'humhiex bħala l-Poeta tal-*Kelma Maltija* u tal-Madonna.

Mijiet ta' reliġjużi u sekulari mietu u għad imutu, u l-istudenti tal-*Għaqda tal-Malti* ma jsibu xejn fihom li jistħoqq li jkunu kommemorati. Nies tajbin! Imma min jista' joqgħod jikkomemora n-nies kollha tajbin li jmutu! Imbagħad, min jaf min hu tajjeb tassew ħlief Alla?

Sakemm il-bniedem idum ħaj, jekk il-pożizzjoni tiegħu tkun għolja, u dawk ta' taħtu jistennew għajnuna u favuri minn għandu, ħafna jaqilgħulu l-kappell, jidħkulu u jekk iħallihom, igħannquh ukoll magħhom, biex juruh kemm iħobbuh, u jekk jogħġbu, meta jista', jiftakar fihom! L-ipokrisija hija biċċa mill-ħajja tal-bniedem fis-soċjetà. Imma l-mewt hija l-ewwel u l-aħħar prova tas-sinċerità jew l-ipokrisija. Fil-mewt, il-ħbieb foloz

* Dil-kitba nqrat fl-Akkademja li l-istudenti ta' l-*Għaqda Tal-Malti* (Università) għamlu f'ġieħ ir-Rev. Prof. A. Cuschieri, O.C. fit-Teatru ta' l-Universita fid-19 ta' Diċembru, 1962.

jaħirbu, u jibqgħu biss dawk sinċieri. Il-qabar jidfen kollox. Il-mewt ittella' l-meriti speċjali fil-wiċċ. Li kieku Professur Cuschieri ma kienx għalina ħlief wieħed mill-patrijiet, ma konniex inħossu li kien hemm raġuni għal din iċ-ċelebrazzjoni. La kien ikun aħjar u lanqas agħar minn ħafna sekulari u reliġjużi bħalu. Imma, kif għidtilkom, il-mewt ittella' l-meriti speċjali fil-wiċċ u ħafna drabi, tpatti għan-nuqqasijiet tal-ħajja, li mhux dejjem tagħti lil dak li jkun li ħaqqu. Aħna li tgħallimna l-filosofija minn għand il-professur Cuschieri nafu x'kien isarraf. Għalkemm ma tistax tgħid li hu kien filosofu oriġinali jew kreattiv, għax sa fejn naf jien, ma ħalla l-ebda opra ta' filosofija, madankollu, bħala professur, kellu l-kelma Taljana ħafifa, u l-filosofija kien jafha u jħobbha hekk tajjeb, li kien jaf iħeġġeġ l-imħabba għaliha fost l-istudenti tiegħu. Imma b'daqshekk biss, isem il-professur Cuschieri ma kienx jibqa' ħaj, għax il-memorja ta' dawk li tgħallmu l-filosofija minn għandu tixjieħ u tintemm bħalu, magħhom.

X'inhu, mela, li żamm u sa jibqa' jżomm ħaj, għal ħafna snin oħra, l-isem tal-professur Cuschieri? Saqsi liż-żgħażagħ ta' Malta u Għawdex li saru jafu b'ismu fil-kotba tal-iskola, u jgħidulek huma kif se jibqgħu jiftakruh u jħobbuh dak il-Karmelitan; u ser jibqgħu jiftakruh mhux biss fil-memorja, li bħad-dija tal-musbieħ tintefa meta jispiċċa ż-żejt tal-ħajja, imma fil-miktub tal-opra tiegħu poetika. Fuq din l-opra poetika irrid ngħidilkom xi ħaġa fil-qosor.

Żewġ argumenti li l-professur Cuschieri ħaddem l-aktar fil-poeżija tiegħu huma Il-Madonna u l-Malti. Mis-sitt poeżiji li jiena daħħaltlu fil-*Muża Maltija*, tlieta huma ddedikati lill-Madonna; imma li kieku wieħed kellu jara l-poeżiji kollha li kiteb, isib li l-akbar għadd ta' poeżiji huma ddedikati lill-Madonna. Sa hawn m'għandniex biex nistagħġbu għax, fl-aħħar mill-aħħar, għal Karmelitan liema devozzjoni tista' tkun akbar minn dik tal-Madonna? Dak li jgħaġġeb lili hija l-ħeġġa li biha kiteb fuq l-Ilsien Malti. Lanqas l-istess Dun Karm Psaila ma kiteb b'dik il-ħeġġa li ninnotaw fil-poeżija *Il-Kelma Maltija,* li fiha xeħet qalbu kollha, bħal wieħed li qed jieħu gost jipprova l-verità ta' dak li qed igħid. Min qal li l-Malti hu tqil biex tfisser ruħek bih? Ara kemm għandi ħila nfisser ruħi tajjeb, jistqarr Cuschieri. U Cuschieri kien jaf x'inhu jgħid, il-għaliex bħal Dun Karm kien bniedem ta' ħila kbira fil-lingwa Taljana. Qed ngħid għal dik il-poeżija li llum jafha kulħadd u li ser naqralkom minnha l-ewwel ħames strofi:

Din biss, ħabib ta' qalbi,
għandi; din Alla tani;
dil-kelma li bi ġmielha
nitgħaxxaq ser tarani.

Min qal li tqila u timxi
bħas-sriep tkaxkar fuq żaqqha?
Hares kemm hi ħafifa,
kif titlà' u togħla f'daqqa;

togħla, u m'nofs is-sema,
hi li fix-xemx imħarrġa,
isseqqer fl-isbaħ safa,
tħares lejn l-art u tarġa'

tinżel; ma tafx jekk bajda,
jekk safra, jew jekk kaħla;
tilmaħba biss titbiddel,
tiċkien, issir daqs naħla:

u tidħol ġewwa l-ġonna,
tgħaddi minn qalb il-weraq,
tiddeffes ġo kull warda,
tixrob mill-ward il-meraq;

Fuq il-ħidma letterarja ta' Cuschieri tisimgħu jkellmukom studjużi oħra. Poeżiji minn tiegħu li jitkellmu għalih wara mewtu ser tisimgħu jinqraw f'din l-akkademja tal-lejla. Jiena nagħlaq il-kelmtejn ta' ġieh lil professur Cuschieri billi naqralkom poeżija tiegħu, li għandha x'taqsam mal-Malti, imma miktuba bi stil ħafif kemm jista' jkun, u turi s-*sense of humour* tal-poeta Karmelitan. Din il-poeżija ltqajt magħha l-bieraħ, jien u nqalleb fil-*Habib* tal-ħdax ta' Frar, 1913. It-titlu tagħha *Ċajt u Ħlieqa!* iffirmata tliet asteriski, kif kien iħobb jagħmel. Isimgħuha:

F'kemm hawn ilsna fid-dinja,
niżlin minn fejn niżlin,
irrid ingħid mill-Lhudi,
mill-Grieg jew mill-Latin,
issib, jekk tfittex trid,
kliem mìnsi u kliem ġdid!

Id-*Dizzjunarji* kollha
jistmerru l-*antikwati*
u l-ismijiet iġerrgħu
tal-aħħar *ritrovati,*
għax l-ilsna hekk magħġunin,
jisselfu minn xulxin!

Imma trid tkun demm *Ċanu*
biex 'l ommok tbigħ lil ġarek
u tmur tittallab lilu
minn dak li għandek f'darek:
dan l-ilsna ma tridux
u qalbna ma troddux!

Mela, bla ksuħa, ngħidu,
kollox bil-qies u l-ħin:
Prelat, kanonku, mitra,
Indiema, Qrar, Tqarbin;
ghax *daun* kienu mill-ewwel
u *dawk* iż-żmien 'l hawn newwel!

Niftiehmu aħjar: biex issa
nitkellmu bil-kirjanza,
ix-xedd taż-żaqq ngħidulu:
ventriera u *sotta-panza:*
imma ħallejna sħiħa
iż-żaqq, għax qatt m'hi *xiħa!*

Daħħalna kliem kemm flaħna
Taljan, Spanjol, Franċiż:
u dieħel ukoll magħhom
(mhux hekk jixraq?) l-Ingliż:
imma l-akbar tagħbija
ġibnieha minn Sqallija!

Dan, kos! minn awl id-dinja:
ma ridtuniex jewwilla
inġibu t-*termni* ġodda
miċ-Ċina u mill-Manila?
Nissellfu minn għand ġarna
dak li m'għandniex ġo darna!

Imma, għad li, ma' l-iżmna,
b'kull kliem il-Malti stagħna,
fl-insiġ, fil-ġidd, fix-xeħta,
baqa', kif tnissel, magħha:
u ma joħroġx tellief
jekk jiġri mal-għorrief!

Min ma jafux, *jidbirlu*
li m'hux *serju* bizzejjed;
iżda x'ħaddied hu dana,
li qatt ma kiwa ħdejjed?!
Jitgħallem jifli, jbati,
qabel ma jaqta' u jagħti!

Mill-Belġju, mill-Ġermanja,
minn Franza, mill-Italja,
Xirkiet, Għorrief, Ministri
(kemm hemm nies ħmir u ħalja!)
jitolbu l-kotba tagħna:
sbieħ aħna, min jismagħna!

Halli din il-poeżija ċajtiera tkun l-aħħar tislima tiegħi llum lill-poeta li sebbaħ il-letteratura Maltija bl-aqwa poeżiji li għandna fuq il-Madonna u fuq ilsien il-poplu – il-lingwa ta' Malta u tal-Maltin.